

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ІМЕНІ Г.Ф. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА**

ФІЛОЛОГІЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

**Збірник наукових праць
студентства й наукової молоді**

(за матеріалами X Всеукраїнської науково-практичної
конференції студентства й наукової молоді,
Харків, 29 квітня 2020 року)

УДК: 881 + 883 + 882 + 882 + 808
Ф 56

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 4 від 15.06.2020 року)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голобородько Костянтин Юрійович – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

Олексенко Олена Андріївна – кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови

Маленко Олена Олегівна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри українознавства та лінгводидактики

Мельників Ростислав Володимирович – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова

Лебеденко Юлія Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент, координатор з наукової роботи українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

Сергієнко Катерина – голова студентського наукового товариства українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

Автори публікацій несуть відповідальність за достовірність фактичних даних, чіткість викладу тексту, цитування, а також мовно-стилістичний рівень написання матеріалів.

Філологія ХХІ століття [Електронне видання] : Збірник наукових праць студентства й наукової молоді, Харків, 29 квітня 2020 р. / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди ; [редкол.: К. Ю. Голобородько (голов. ред) та ін.]. – Харків, 2020. – 116 с.

©Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди, 2020
©Автори публікацій, 2020

Голікова Н. Оказіональні антропоніми в художньо-літературному дискурсі (на матеріалі романістики П. Загребельного): [Електронний ресурс] / Наталія Голікова. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzvdpu_filol_2015_21_49.pdf

Коваль Ольга Миколаївна
Харків, ХНПУ імені Г.С. Сковороди
Наук. кер.: к. філол. н., доц. С.О. Марцін

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ НА УРОКАХ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ В 10 КЛАСІ

Реформи в українській освіті націлені на виховання національно свідомої, усебічно розвиненої особистості, яка готова до активної життєдіяльності в умовах сьогодення, яка не тільки знає мову, а й вільно користується нею з урахуванням різноманітних ситуацій і дотриманням культури спілкування. Тому організація процесу навчання української мови потребує переосмислення відповідно до запитів суспільства та напрямів розвитку мовної освіти.

Проблему формування мовної особистості у своїх дослідженнях розглядали Г. Богіна, Л. Варзацька, М. Вашуленко, С. Караман, Ю. Караулов, Л. Мацько, Л. Паламар, М. Пентиліук, Л. Скуратівський та ін. У працях цих науковців було визначено сутність і рівневу модель мовної особистості, розвиток таких її складників, як національно-мовна свідомість, мовні здібності, мовне чуття, мовний смак, мовно-ціннісні орієнтації.

Науковці визначили такі особливості мовної особистості: 1) мовна здібність як органічна можливість навчатися спілкування за допомогою мови; 2) комунікативна потреба, спрямована на адресата мовлення, співрозмовника, колектив; 3) комунікативна компетентність як вироблене вміння успішно спілкуватися; 4) мовна свідомість як активне вербальне відображення у внутрішньому світі зовнішнього світу; 5) мовленнєва поведінка як усвідомлена й неусвідомлена система вчинків, що розкривають характер і спосіб життя людини.

Метою нашого дослідження є висвітлення основних аспектів формування мовної особистості як умови успішного мовленнєвого розвитку учнів старшої школи (10 класу), визначити шляхи вдосконалення організації цієї роботи на уроках української мови.

Досягнення результату у формуванні мовної особистості 10-класника на уроках розвитку зв'язного мовлення значною мірою залежить від правильного вибору методів, прийомів, видів навчальної діяльності, проектування змісту навчання на основі оптимального поєднання традиційних та інноваційних педагогічних технологій.

У процесі роботи з учнями на уроках розвитку зв'язного мовлення необхідно працювати не тільки над комунікативною доцільністю мовлення, а й навчати добирати синоніми до мовних засобів для передавання певного значення в мові. На цьому етапі проводиться робота з удосконалення умінь і навичок дотримуватися норм літературної мови в процесі створення усних і письмових висловлювань, будувати їх з урахуванням вимог до мовлення, дотримуватися правил українського мовленнєвого етикету. Також передбачається розвиток і вдосконалення вмінь і навичок сприймати почуте й прочитане, відтворювати й створювати усні та письмові висловлювання різних типів, стилів, жанрів; удосконалювати вміння учнів говорити й писати по суті, аргументовано й переконливо викладати свої думки, дискутувати, обстоювати свої погляди, використовуючи різні способи аргументації, вести діалог із різними співрозмовниками, зокрема по телефону, в Інтернеті тощо, дотримуючись культури спілкування й правил мовленнєвого етикету, що сприятиме підготовці 10-класників до успішного спілкування в процесі навчання і в майбутній трудовій діяльності. Саме в 10 класі з цією метою передбачено ознайомлення з особливостями публічного виступу, його різновидами, побудовою й мовним оформленням висловлювань різних типів, стилів, жанрів; зі способами встановлення контакту зі слухачами, з культурою мовлення, правилами спілкування під час виступу (підготовленого і неготовленого) тощо.

На уроках розвитку зв'язного мовлення необхідно навчити старшокласників активно слухати й уважно ставитися до почутого або прочитаного, аналізувати мовлення (усне і писемне) з погляду його доцільності й ефективності, побудови й мовного оформлення; обговорювати різні проблеми, визначати сильні й слабкі сторони власних і чужих висловлювань; формувати в школярів риторичні вміння, культуру спілкування в усній і письмовій формах тощо. На заняттях у 10-х класах доцільно вже застосовувати такі форми й методи навчання, як лекції (настановчі, оглядові), семінари, колоквиуми, дискусії, самостійне вивчення навчальної літератури (основної і додаткової), проблемний метод, моделювання ситуацій, рольові ігри, роботу в групах, парах, самостійна робота учнів над аналізом текстів, висловлювань та ін. Набуття й удосконалення комунікативної компетентності старшокласників повинно здійснюватися під час аналізу актуальних навчальних і життєвих проблем, у розв'язанні яких учні бачать особистісний сенс, унаслідок чого формуються їхні пізнавальні мотиви щодо вивчення української мови [1: 7]. Учительна робота на уроках розвитку зв'язного мовлення в 10 класі повинен навчати учнів стежити за культурою власного мовлення, за логічністю, багатством, виразністю, доречністю, оригінальністю.

Таким чином, формування мовної особистості – це складний і багатоаспектний процес, який потребує систематичної роботи. Тому можемо зазначити, що завдання вчителя спонукати учнів до активної мовленнєвої діяльності, що наближена до природних умов комунікації. Важливого реалізувати такі принципи навчання, які активізують інтелектуально-

емоційну діяльність школярів і які є актуальними для компетентісно орієнтованого навчання української мови в старшій школі. У перспективі ми зосередимо свій дослідницький інтерес на теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики формування україномовної особистості учнів у процесі засвоєння знань та їх реалізації.

Література

1. **Навчання** української мови в старшій школі на академічному рівні: посіб. для вчителя / [авт. кол.: Шелехова Г.Т., Голуб Н.Б., Бондаренко Н.В., Новосьолова В.І., Федорчук Т.М., Косянчук С.В.]. К.: Педагогічна думка, 2012. 208 с. 2. **Скуратівський Л.** До питання про значення поняття «мовленнєвий розвиток» та інші близькі за змістом поняття // Українська мова і література в школі. 2005. №3. С. 2-4.

Корольова Олена Вікторівна

Харків, ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Наук. кер.: доктор філол. н., проф. О.О. Маленко

ВАЖЛИВІСТЬ ФОРМУВАННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ У ВИВЧЕННІ КУРСУ «ДІЛОВА УКРАЇНЬСЬКА МОВА»

Вивчення чужоземної мови безпосередньо пов'язане із метою навчання, що формує практичну спрямованість й усвідомлення необхідності цього процесу в суб'єкта навчання. Якщо мета оволодіння українською мовою — уміння вести ділове спілкування, тоді процес вивчення мови передбачає специфічні особливості: перевага надається вивченню тих мовних засобів, що забезпечують функціонування усної та писемної сфер ділової комунікації, як правило, в українськомовному середовищі. Опорним лексичним матеріалом такого курсу є ділова лексика сучасної української літературної мови.

Навчання української мови як чужоземної в умовах активізації ділових відносин надзвичайно актуальне, що й зумовлює потребу здійснити науковий аналіз такого лексичного шару, як ділова лексика.

Ділова лексика — це слова й усталені звороти, що належать до офіційно-ділового стилю й виконують функції офіційного спілкування, уживаються в законах, наказах, договорах, статутах та інших документах, в усній та писемній діловій практиці. Ділова лексика входить до складу стандартних висловів, офіційних формул, вироблених для певних сфер ділового спілкування. Її виокремлення пов'язане зі стилістичною диференціацією лексики сучасної української літературної мови.

Спроба поділу української ділової лексики на групи певною мірою торкається сфери її функціонування. Розрізняють власне ділову лексику, що функціонує у сфері міжнародно-державних відносин і діяльності державних установ, а також лексику, що активно використовують у повсякденному